

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Ελληνισμός της Διασποράς

ΣΤ. ΒΟΓΑΖΙΑΝΟΣ-ΡΟΥ
Ε. ΖΥΜΗ
Ι. ΚΟΝΔΥΛΗ
Α. ΚΟΝΤΗΣ
Α. ΠΑΥΛΑΚΗΣ
Γ. ΣΙΑΜΠΟΣ
Β. ΤΣΑΠΑΛΙΑΡΗΣ
Ρ. ΦΑΚΙΟΛΑΣ

ΤΟΜΟΣ Α

Ιστορική Αναδρομή.
Εννοιολογικές Αποσαφηνίσεις

Copyright © 2002
Για την Ελλάδα και όλο τον κόσμο
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Γεδός Παπαφλέσσα & Υψηλάντη, 26222 Πάτρα
Τηλ.: (0610) 314094, 314206, Φαξ: (0610) 317244

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
του τόμου
Ιστορική Αναδρομή. Εννοιολογικές Αποσαφηνίσεις

Ακαδημαϊκοί Υπεύθυνοι
Αντώνης Κόντης, Ροσέτος Φακιολάς

Επιμέλεια Έκδοσης του Τόμου
Αλεξάνδρα Μελίστα

Επιμέλεια στη Μέθοδο της Εκπαίδευσης από Απόσταση
Αλεξάνδρα Μελίστα

Συγγραφή	Κριτική Ανάγνωση
Αντώνης Κόντης	Ηλίας Κατσούλης
Ροσέτος Φακιολάς	Ηλίας Κατσούλης
Στέφανος Βογαζιανός-Ρού	Αντώνης Κόντης
Ελένη Ζυμή	Αντώνης Κόντης, Ροσέτος Φακιολάς
Γεώργιος Σιάμπτος	Ελένη Ζυμή
Βασίλης Τσαπαλιάρης	Αντώνης Κόντης, Ροσέτος Φακιολάς
Ανδρέας Παυλάκης	Μαρία Ρούσου
Ιωάννα Κονδύλη	Αντώνης Κόντης

Γλωσσική Επιμέλεια
Ευγενία Μαντζούκη

Φιλολογικός Έλεγχος
Παναγιώτα Διδάχου

Καλλιτεχνική Επιμέλεια/Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση
Άρτεμις Γλάρου

Συντονισμός Ανάπτυξης Διδακτικού Υλικού του Προγράμματος Σπουδών
Βάσω Βασίλου-Παπαγεωργίου

Συντονισμός ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού
και γενική επιμέλεια των εκδόσεων

ΟΜΑΔΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΡΓΟΥ ΕΑΠ/1997-2002

ISBN: 960-538-480-9

*Σύμφωνα με τον Ν. 2121/1993
απαγορεύεται η συνολική ή αποσπασματική
αναδημοσίευση του βιβλίου αυτού ή η αναπαραγωγή του
με οποιοδήποτε μέσο, χωρίς την άδεια του εκδότη.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή στη Θεματική Ενότητα **15**

A. Κόντης, P. Φακιολάς

Πρόλογος **18**

A. Κόντης, P. Φακιολάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

A. Κόντης, P. Φακιολάς

Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις **19**

Σκοπός 19

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα 19

Έννοιες-Κλειδιά 19

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....19

Ενότητα 1.1

Μεθοδολογικές οριοθετήσεις.....21

Ενότητα 1.2

Βασικές έννοιες της διαδικασίας και του φαινομένου της Διασποράς.....23

1.2.1 Ταξινόμηση των εννοιών 23

1.2.2 Η έννοια της Διασποράς 24

1.2.3 Το δίκαιο κατάσταση των αλλοδαπών 28

1.2.4 Η γεωγραφική κινητικότητα προσώπων 29

1.2.5 Η προσαρμογή στη χώρα υποδοχής και οι σχέσεις με το εθνικό κέντρο 32

Παράρτημα 38

Βιβλιογραφία.....40

CE Ελληνισμός της Διασποράς από το 1600 ως το 800 π.Χ. 43

Σκοπός.....	43
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	43
Έννοιες-Κλειδιά	44
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	44

Ενότητα 2.1

Η περίοδος από το 1600 ως το 1200 π.Χ.	46
2.1.1 Μυκηναίοι και μυκηναϊκός πολιτισμός	46
2.1.2 Έννοια της μυκηναϊκής Διασποράς	47
2.1.3 CE σημαντικότεροι πολιτισμοί στην Α. Μεσόγειο από το 1600 ως το 1200 π.Χ. και οι κύριοι σταθμοί τους σε σχέση με τη μυκηναϊκή Διασπορά.....	48
2.1.4 CE περιοχές που παρουσιάζουν ενδείξεις μυκηναϊκής Διασποράς και τα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά της	49

Ενότητα 2.2

Η περίοδος της μυκηναϊκής Διασποράς από το 1200 ως το 1050 π.Χ.	55
2.2.1 CE «λαοί της θάλασσας» και η σχέση τους με τους Μυκηναίους.....	55
2.2.2 Περιοχές εκτός ηπειρωτικής Ελλάδας όπου καταγράφεται μυκηναϊκή εγκατάσταση	56
2.2.3 CE χαρακτήρας των καταστροφών των διάφορων πολιτιστικών κέντρων του Αιγαίου και της Α. Μεσογείου κατά το 1200-1050 π.Χ.....	57

Ενότητα 2.3

Η περίοδος από το 1050 ως το 800 π.Χ.	59
2.3.1 Η φάση της οικονομικής και πολιτιστικής ύφεσης του «ελληνικού Μεσαίωνα».....	59
2.3.2 Η Ελληνική Διασπορά με τη μορφή του Α΄ ελληνικού αποικισμού	59
Σύνοψη	63
Παράρτημα	65
Βιβλιογραφία	66
CE δηγός για Περαιτέρω Μελέτη.....	68

CE ελληνικός αποικισμός από το 700 ως το 31 π.Χ. 69

Σκοπός	69
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	69
Έννοιες-Κλειδιά	69
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	69

Ενότητα 3.1

CE αποικισμός κατά τους αρχαϊκούς χρόνους	71
3.1.1 Αίτια.....	71
3.1.2 CE χαρακτήρας της αποικίας, η οργάνωσή της και οι συνθήκες διαβίωσης.....	77
3.1.3 Σχέσεις αποικίας – μητρόπολης	79
3.1.4 Σχέσεις με τους αυτόχθονες λαούς	79
3.1.5 Εμπόρια και μισθοφορικές κοινότητες	80
3.1.6 CE περιοχές εξάπλωσης των αποίκων	81
3.1.7 CE συνέπειες του αποικισμού στην αρχαϊκή περίοδο	86

Ενότητα 3.2

CE αποικισμός κατά τους κλασικούς χρόνους	88
3.2.1 Η αποικιακή δράση της Αθήνας.....	88
3.2.2 Άλλες αποικίες στον Εύξεινο Πόντο	92
3.2.3 Βόρεια Αφρική	92
3.2.4 Δυτική Μεσόγειος	92
3.2.5 Η αποικιακή δράση του Φιλίππου Β΄	93

Ενότητα 3.3

CE αποικισμός στον ελληνιστικό κόσμο	95
3.3.1 Η αποικιακή πολιτική του Μ. Αλεξάνδρου.....	95
3.3.2 CE αποικισμός των ηγεμόνων του ελληνιστικού κόσμου.....	97
Σύνοψη.....	102
Παράρτημα	103
Βιβλιογραφία.....	105
CEδηγός για Περαιτέρω Μελέτη.....	107

CE ελληνισμός από την εποχή της ρωμαιοκρατίας μέχρι σήμερα	109
Σκοπός.....	109
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	109
Έννοιες-Κλειδιά	110
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	110
	Ενότητα 4.1
CE ελληνισμός κατά τη ρωμαιοκρατία.....	112
	Ενότητα 4.2
Βυζαντινός ελληνισμός.....	116
4.2.1 CE ελληνισμός της Χερσονήσου του Αίμου κατά την εποχή του Βυζαντίου.....	122
4.2.2 CE ελληνισμός της Μικράς Ασίας.....	126
	Ενότητα 4.3
CE παροικιακός ελληνισμός κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας.....	130
4.3.1 Επισκόπηση των χρόνων της δουλείας επί τουρκοκρατίας	130
4.3.2 Μετανάστευση και ελληνικές παροικίες.....	135
	Ενότητα 4.4
CE ελληνισμός κατά την περίοδο της νεότερης Ελλάδας	143
4.4.1 Το νέο ελληνικό κράτος	143
4.4.2 Η μετανάστευση.....	149
Σύνοψη.....	153
Παράρτημα	156
Βιβλιογραφία.....	157
CEδηγός για Περαιτέρω Μελέτη.....	159

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και η Ελληνική Διασπορά	163
--	------------

Σκοπός	163
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	163
Έννοιες-Κλειδιά	163
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	163

Ενότητα 5.1

Ιεραρχική θέση, δικαιοδοσίες και διοίκηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου	165
5.1.1 Θεσμικό πλαίσιο και ιεραρχική θέση	165
5.1.2 Διοικητικές δικαιοδοσίες.....	166
5.1.3 Εκκλησίες υπό τη δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου.....	168
5.1.4 Διοίκηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου.....	168

Ενότητα 5.2

Σχέσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου με το οθωμανικό, το ελληνικό και το τουρκικό κράτος	170
5.2.1 Το Οικουμενικό Πατριαρχείο στο πλαίσιο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας .	170
5.2.2 Σχέσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου με το ελληνικό και το τουρκικό κράτος	171

Ενότητα 5.3

Θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου μετά το 1923	174
5.3.1 Νέοι κανονισμοί της πατριαρχικής εκλογής	174
5.3.2 Λοιπά περιοριστικά μέτρα.....	175

Ενότητα 5.4

Ρόλος και επιδράσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Ελληνική Διασπορά .	178
--	------------

Ενότητα 5.5

Παρουσία και προβλήματα του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Ελληνική Διασπορά.....	181
5.5.1 Οργάνωση και διοίκηση	181
5.5.2 Κυριότερα προβλήματα	182
Σύνοψη	186
Παράρτημα	188
Βιβλιογραφία	190
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη.....	193

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

A. Παυλάκης

Κυπριακός απόδημος ελληνισμός	195
Σκοπός.....	195
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	195
Έννοιες-Κλειδιά	195
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	195
	Ενότητα 6.1
Ιστορική αναδρομή	197
	Ενότητα 6.2
Μετανάστευση	199
6.2.1 Η μετανάστευση επί αγγλοκρατίας.....	199
6.2.2 Η μετανάστευση επί Κυπριακής Δημοκρατίας.....	201
	Ενότητα 6.3
Λόγοι μετανάστευσης.....	206
	Ενότητα 6.4
Τα προβλήματα των Κύπριων μεταναστών	207
6.4.1 Το εκπαιδευτικό πρόβλημα	207
6.4.2 Δευτερεύοντα προβλήματα του Κυπριακού Απόδημου Ελληνισμού	208
	Ενότητα 6.5
Ο απόδημος ελληνισμός και το κυπριακό πρόβλημα.....	210
Σύνοψη	213
Παράρτημα 1.....	214
Παράρτημα 2: Χρονολογικός πίνακας της κυπριακής ιστορίας	216
Βιβλιογραφία	220
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη.....	222

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

I. Κονδύλη

Ελληνισμός της Διασποράς και ελληνικό κράτος	223
Σκοπός.....	223

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	223
Έννοιες-Κλειδιά	223
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	224

Ενότητα 7.1

Το συνταγματικό καθεστώς του Ελληνισμού της Διασποράς.....	225
7.1.1 Ο ορισμός της έννοιας «Έλληνα» στα επαναστατικά Συντάγματα	225
7.1.2 Η αντιπαράθεση αυτοχθόνων και ετεροχθόνων	226
7.1.3 Το άρθρο 108 του Συντάγματος.....	228
7.1.4 Οι φορείς που υλοποιούν τις συνταγματικές επιταγές.....	233
7.1.5 Ειδικό πλέγμα σχέσεων ελληνικής πολιτείας και ομογένειας	236

Ενότητα 7.2

Θεσμική οργάνωση του Ελληνισμού της Διασποράς.....	247
7.2.1 Οργανώσεις στις χώρες υποδοχής	247
7.2.2 Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού	247
Σύνοψη.....	250
Παράρτημα	251
Βιβλιογραφία	253
Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη.....	256

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Α. Κόντης, Ρ. Φακιολάς

Παλινοόηση και εγκατάσταση ομογενών 257

Σκοπός	257
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	257
Έννοιες-Κλειδιά	257
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	257

Ενότητα 8.1

Χρονική και εννοιολογική οριοθέτηση.....	258
---	------------

Ενότητα 8.2

Αίτια και κίνητρα της παλινοόησης και της εγκατάστασης ομογενών.....	260
---	------------

Ενότητα 8.3

Επιδράσεις της παλινοόησης και της εγκατάστασης ομογενών	262
---	------------

Ενότητα 8.4

Σημαντικές εισροές της παλιννόστησης και της εγκατάστασης ομογενών	268
8.4.1 Συνέπειες της Συνθήκης της Λωζάννης.....	269
8.4.2 CE επαναπατρισμός των πολιτικών προσφύγων της περιόδου 1946-1949.....	274
8.4.3 CE Έλληνες της Αιγύπτου.....	275
8.4.4 Η παλιννόστηση των οικονομικών μεταναστών	276
8.4.5 Η εγκατάσταση των «εθνικών μεταναστών» – Πόντιοι και Βορειοηπειρώτες.....	278

Ενότητα 8.5

Κυβερνητική πολιτική παλιννόστησης και εγκατάστασης ομογενών στην Ελλάδα...282	
Σύνοψη	285
Παράρτημα	286
Βιβλιογραφία.....	287
CEδηγός για Περαιτέρω Μελέτη.....	290